

Barış, İ. ve Ataman, E. (2020). Sosyal Çalışma Disiplininde Sosyolojik Bakış Açısının Değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(1), s. 22-46.

Araştırma

Makale Geliş Tarihi: 13.02.2019

Makale Kabul Tarihi: 16.10.2019

SOSYAL ÇALIŞMA DİSİPLİNİNDE SOSYOLOJİK BAKIŞ AÇISININ DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Evaluation of Sociological Perspective In Social Work Discipline

İsmail BARIŞ*

Emine ATAMAN**

*Doç. Dr., Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID ID: 0000-0001-8371-1243, ismail.baris@uskudar.edu.tr

**Öğr. Gör., Artvin Çoruh Üniversitesi, Borçka Acarlar Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmetler Programı, ORCID ID: 0000-0002-6057-7499, emineataman@artvin.edu.tr

ÖZET

Sosyal çalışma disiplininde, sosyolojik bakış açısının değerlendirildiği bu çalışmada, sosyal çalışma-sosyoloji-kuram ilişkisi üzerine sistematik bir değerlendirme yapılmış ve sosyolojinin sosyal çalışmanın bilgi temeline nasıl katkı sunabileceğinin gösterilmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılan bu çalışmada, sosyal çalışmada, sosyolojik bakış açısını anlamaya yönelik olarak hazırlanan görüşme formu ile Türkiye’de farklı üniversitelerin sosyal hizmet bölümlerinde eğitim vermekte olan 12 akademisyenin görüşleri alınmış ve bulgular, içerik analizi yöntemiyle yorumlanarak alt temalar oluşturulmuştur.

Yapılan görüşmelerin değerlendirilmesi sonucunda sosyolojinin, sosyal çalışma uygulamaları için önemli bir veri sağlayıcısı olduğu; sosyal çalışmanın toplumsal değişken, sorun, ihtiyaç ve çözümlere yönelik bakış açısını geliştirdiği; ancak sosyal çalışmada kuramların uygulamaya dâhil edilmesinde çeşitli sıkıntılar yaşanmakta olduğu anlaşılmıştır. Bunun yanında sosyolojinin sosyal çalışmaya hizmet eden bir disiplin olmaktan ziyade, sosyal çalışmayla birlikte gelişen bir bilim olduğu ve iki alanın birbirini destekleyerek gelişebileceği noktasına ulaşılmıştır. Bu işbirliğinin gerçekleşmemesi durumunda, sosyal çalışmanın kuram üretmemesi ve/veya mevcut kuramlardan yararlanamama sorunlarının alanın gelişimini olumsuz şekilde etkileyebileceği öngörüsü ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Çalışma, Sosyoloji, Kuram, Akademisyen

¹ Bu makale, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezinden türetilmiştir.

ABSTRACT

In this study, which aims to evaluate the sociological perspective in social work discipline, a systematic evaluation of the relationship between social work-sociology-theory has been established and thus, making a contribution to the knowledge base of social work was intended. In this study, which is prepared by using qualitative research methods, an interview form designed to understand sociological perspective in social work has been applied to 12 academics who lecture in social work departments of different universities in Turkey. The findings of these interviews have been interpreted by content analysis method and sub-themes were created.

According to the evaluation of interviews, sociology appeared to be an important data provider for social work practices. Sociology improves the social work's perspective on social variables, problems, needs and possible solutions. However, it is understood that there are various problems in the application of sociological theories into social work practice. Besides that, it has been reached that sociology is a science that develops with social work rather than being a discipline that serves social work and that the two fields can develop by supporting each other. In the absence of this cooperation, it is predicted that the problems of inability to produce theory and / or failure to benefit from existing theories may adversely affect the development of the field.

Keywords: Social Work, Sociology, Theory, Academician

GİRİŞ

Bir tarafta hayırseverliğin profesyonel düzeyde uygulanması esasıyla ortaya çıkan, ilkeleri genellikle bireyin, grubun, ailenin ve toplumun refahına yönelik yardım temelli, insan haklarını referans alan “sosyal çalışma”, diğer tarafta sosyal değişimler sonucu bir toplum bilimi olarak ortaya çıkan “sosyoloji” bulunmaktadır. Toplum; bu iki alanın ilgili olduğu, süreçlerin, ilişkilerin karmaşık etkileşimlerinden meydana gelen, dinamik bir yapıya sahip olan bir yapıdır ve birbiriyle hem ilişkili olan hem de farklı alanlara göndermede bulunan sosyal çalışma-sosyoloji ilişkisinde ortak bir inceleme alanını oluşturmaktadır.

Sosyal çalışma ve sosyoloji ilişkisi bağlamında her iki bilim dalının toplumdaki değişim ve sosyal sorunlarla ilgilendiği söylenebilir. Bu konular; yoksulluk, işsizlik, kentleşme, göç, bireyselleşme, cinsel tercihlerdeki değişim, sosyal eşitsizlik gibi alanları kapsamaktadır. Sosyolojinin merkezinde birey ve toplum arasındaki ilişkinin açıklanması, toplumsal yapıların karşılıklı etkileşimleri ve insanların eylemleri ile ilgili problemler vardır (Bereswill ve Ehlert, 2012: 337). Sosyal çalışma, sosyal sorunlara mikro, mezzo ve makro düzeyde müdahaleler için sosyolojik verilerden yararlanmaktadır. Bir sosyal politika aracı olan sosyal çalışma, sosyolojinin açıklığa kavuşturduğu yapıların, süreçlerin, işlevlerin ve ilişkilerin çözümlenmesinde katkı sağlayabilmektedir (Dominelli, 1997). Sosyal çalışma, toplumdaki tüm birey ve

toplulukların, asgari bir yaşam standardına kavuşmaları hedefiyle hareket etmekte, aynı zamanda herkese eşit yardım hizmeti sunma görevini de üstlenmektedir (Staub-Bernasyonu, 1995: 95).

Sosyoloji ise akademik bir bilim olarak sosyal çalışmanın geliştirilmesi ve sosyal çalışma faaliyetleri ve uygulamaları için sağlam bir bilgi temeli oluşturmaktadır (Dominelli, 1997). Toplumsal olayları ve olguları analiz eden sosyoloji, aynı zamanda sosyal çalışmaya olan yardım talebini, yapılan yardımları ve yardıma muhtaçlığın sebep-sonuç ilişkilerini açığa çıkarmaktadır. Sosyolojik bakış açısı, yardım alan birey ve grupların sorunlarının kaynağının aslında toplumsal koşullar nedeniyle oluştuğunun kabul edilmesine yönelik bir özellik getirmekte (Bommes ve Scherr, 2000) ve sosyal çalışma uygulamaları için bir alt yapı oluşturmaktadır. Zaman içinde sosyoloji, bilgi tabanını netleştirerek sosyal çalışma disiplininin daha ileri bir kavrayışa sahip olmasını sağlamıştır. Ayrıca sistem kuramı gibi uygulama paradigmasını geliştirerek kuramsal çerçeveye katkı sağlamıştır (Pincus ve Minahan, 1973). Sosyal çalışma üzerine çalışma yapan sosyologlar, sosyal çalışma uygulamasının doğası üzerine eleştirilerde bulunmuşlardır (Davies, 1981). Bu eleştiriler, sosyal çalışma uygulamasının özellikle kuramdan uzak olan, sadece saha deneyimine ve mesleki tecrübeye dayalı uygulamanın teorik anlamda örgütsüz ve düzensiz olarak nitelendirilmesi yönündedir (Davies, 3-4: 1981). Çünkü “Kuramlar sosyal çalışmacılara davranışları ya da durumları anlamlandırma, açıklama ve anlamada yardımcı olurlar; bunun yanında geçmişte nelerin olup bittiği ve gelecekte neler olabileceğini kestirmek konusunda iç görüş sağlarlar.” (Teater, 12: 2015). Bu bağlamda denilebilir ki toplumu ve sorunlarını anlamayı sağlayan sosyolojik bakış açısı ve sosyolojik kuramlar olmadan uygulanan sosyal çalışma, müdahalenin zayıf kalmasına sebep olmaktadır (Howe, 1987).

Snoubar'ın ifadesine göre tarihsel süreçte *sosyal çalışma ve sosyoloji ilişkisini üç aşamada* incelemek mümkündür. İlk aşama olan ortaklık aşamasındaki ilişkiyi 19. yüzyılın sonunda endüstri devrimi ile yaşanan sosyal değişim ve beraberinde getirdiği toplumsal sorunlar doğurmuştur (2012: 194-199). Tarihi süreçte sosyal çalışma ve sosyoloji ilişkilerinin başlangıcı olan ortaklık aşamasında Sosyoloji Okulu ve Hayırseverlik İşlerini Düzenleme Derneği gibi oluşumlarda sosyal çalışmacılara sosyoloji bölümünde eğitimler verilmiştir (Youngusband, 1964; Snoubar, 2012). Sosyal çalışma, tıp alanı ve psikolojiyle yakınlaştığı, sosyoloji temelinden uzaklaştığı kopma aşamasında, psikanalitik kuramlara yönelerek psikolojik yaklaşımlarla insanı

anlamaya çalışmıştır (Dominelli, 1997; Snoubar, 2012). Sosyoloji ile yeniden yakınlaşma aşamasında ise sosyal çalışma, toplum örgütlenmesinde (toplumla çalışma) sosyoloji kuramlarından yararlanmanın yanında sosyal politikalara olan ilgi ve ihtiyacın arttığı dönem olmuştur (Snoubar, 2012). İkinci dünya savaşı sonrası kalkınma sürecinde, sosyoloji kuramları tekrar ön plana çıkmış, 1960 ve 70'li yıllarda eleştirel kuram gelişerek yoksulluk ve sosyal adaletsizlik, kapitalizm, ırk ve cinsiyet sorunları gündeme gelmiştir. Son olarak 1980 ve 90'larda ise gelişen neoliberal politikalar ile bireysellik ön plana çıkararak liberal düşünce ile sosyal çalışma uygulamalarında toplumla çalışma arka plana atılmıştır. Buna ek olarak küresel demokrasi, dünya sivil toplumu, insan hakları oluşumları ve uluslararası örgütler ön plana çıkmıştır (Hatiboğlu, 2012: 4-12).

Sosyal çalışma, ekolojik sistem kuramına göre birey ile sosyal çevresi arasındaki karşılıklı etkileşimlerden meydana gelen sosyal sorunları merkeze alarak, her bireyin kendine özgü yaşam durumlarıyla ilgilenerken, bireylerin yaşadıkları sorunlarda sosyal ve bireysel nedenleri hep bir arada gözlemleyerek olaylara bütüncül yaklaşım sergilemektedir. Bireyin davranışlarının toplumu etkilediği gibi zamanla değişen toplumsal yapı ve işlevler de bireyi etkileyebilmektedir. Bu doğrultuda sosyal çalışma, bütüncül yaklaşım ile yardım planı oluşturmakta ve uygulama/müdahalelerinde bireyi çevresi içerisinde sistem kuramı dâhilinde ele alırken onu yaşadığı ev ortamında inceleyip, yaşam öyküsü hakkında ön bilgi sahibi olmaktadır (Davies, 1981).

Sosyal çalışma, birey ve toplumun etkileşimlerinin sıkça görüldüğü sosyal alan içerisinde faaliyet gösterdiği için sosyolojik çalışmalar ve araştırmalar için elverişli bir zemin oluşturmaktadır. Sosyal çalışma, bireye kuramsal mesleki bilgi ve tecrübesiyle somut müdahaleler gerçekleştirmektedir. Bu sebeple uygulamaya yönelik yetkinlik veya uygulamaya ulaştıracak yöntem bilgisinde yerel bilgiye ihtiyaç duymaktadır (Dominelli, 1997). Bu bağlamda sosyal çalışmacılar toplumsal yapı, ilişkiler, süreçler ve işlevler hakkında zengin bilgi birikimine ihtiyaç duymaktadırlar.

Sosyal çalışmanın uygulama ve kuram ilişkisi, bilim çevrelerinde tartışılmaktadır. Türkiye'de Sosyal çalışma lisans eğitimi ve uygulaması genelci yaklaşım üzerinedir. Uygulamada geniş bir bakış açısı sunan genelci sosyal çalışma, sistem kuramı ile bireyi çevresi içerisinde ele alarak uygulama yapmaktadır. Sosyal çalışma mesleğinde kuram ve uygulama ilişkisindeki güçlüklerin gerekçesi olarak; dış kaynaklı bilginin yerel bilgi ile örtüşmemesi, evrak işi yoğunluğu, saha çalışmasındaki bürokratik prosedürler ve kısıtlı zaman gösterilmektedir (Öngen, 2016). Tomanbay'a

göre sosyal çalışma, öz anlayışını topluma yansıtma ve yararlanıcılara aktarmada sıkıntı çekmektedir. Sosyal çalışmanın kuramsal bilgi ve uygulamasının dış kaynaklı aktarma bilgileri olması ve uygulayıcıların masa başı çalışmanı özdeşinden sıyrılamaması, sahaya inememe sorunu buna gerekçe olarak gösterilmektedir (2014). Ülkemizde hâlâ sosyal çalışmanın bilim mi meslek mi olduğu tartışmaları sürerken uygulayıcılar, hatta akademisyenler; kuramsal bilginin sosyal çalışma müdahalelerinde bir yarar getirmediğini, çeşitli gerekçelerle çalışanların kendine özgü bir müdahale yöntemi oluşturduğunu, bunu belirlerken de yerel şartlar ve kültürel değerler çerçevesinde doğaçlamadan yararlandığını ifade etmektedirler (Çağlar, 2012). Sosyal çalışma esas itibarıyla evrensel, uygulama bilgisi itibarıyla yereldir ve uygulamada yerel bilgi ön plana çıkmaktadır. Yerel bilgiden kasıt, etnik köken, kültürel ve dinsel değerlerdir.

Sosyal bilimlerin kuramsal bilgisi, uygulama esaslı sosyal çalışma disiplinine soyut bir nitelik kazandırırken bu kuramsal soyut dil uygulamada sosyal çalışmacıların zorlanmalarına gerekçe olabilmektedir (Kongar, 1972). Sosyal çalışma uygulamaları için sosyoloji, önemli bir kuramsal temel sağlayıcıdır. Bir takım sosyal çalışmacılar, soyut kuram çekinceleri olduğunu, uygulamada kuramlara nadiren başvurduklarını, kuramla ilgili derslerde öğrendiklerini hatırlamadıklarını iddia etmektedirler. Bunun yanı sıra sosyal çalışmacılar, kuramların karmaşık dilinin özgün çalışma potansiyellerini etkileyebilecek bir endişeye sevk ettiğini ifade etmektedirler (Dominelli, 1997).

Sosyal çalışma uygulamaları ve kuram ilişkisi bağlamında değinilmesi gereken bir diğer konu sosyal çalışmanın özeleştirisi manasına gelen ve sosyal çalışmacıların mesleki uygulamalarının değerlendirmelerini yapmak ve nitelikli mesleki uygulamalar üretmek için çözüm arayışı olan eleştirel düşünümSELLİKTİR. Eleştirel kuram; Frankfurt Okulu Toplumsal Araştırma Enstitüsü'nde sosyolojik araştırmalar yapan Marksist kuramcılar tarafından, kuram ile uygulama arasında ilişki kurulması için oluşturulmuştur. Amacı ise sosyal çalışmada kuram ve uygulamayı bütünleştirerek varsayımların ötesini görebilmek ve çözüm bulmaktır (Öngen, 2016: 52). Sosyal çalışma mesleki uygulamalarında kuram ve uygulamanın birbiriyle uyumlu olması ve örtüşmesi, kanıta dayalı uygulama yöntemiyle yarar sağlayabilmektedir. Bu durum, kuramsal bilginin içselleştirilerek uygulamaya aktarımını kolaylaştıran bir özelliktir. Ancak sosyal çalışma müdahalelerinde yararlanılan kuramlarla alan uygulamasının uyumsuz olması sosyal çalışma öğrencileri ve sahada çalışan sosyal çalışmacılar

tarafından sıkça dile getirilmektedir. Houghton ve arkadaşları (2012: 1966, Akt. Adıgüzel, 2016: 40)'nın kuram-uygulama ilişkisi üzerine yapmış oldukları araştırmaya göre üniversitede eğitim gören öğrencilerin kazandıkları bilgilerle uygulama ortamında yaşadığı tutarsızlıklar gözlemlenmiştir.

Literatürde iki alanın ortaklığı üzerinde sürdürülen tartışmalar dışında *farklılıklarına* vurguda bulunan tartışmalar da mevcuttur. Sosyal çalışma, bireyi, grubu ve toplumu sorunlarıyla ele alan ve çözüm yollarına odaklanan bir mesleki disiplindir. Sosyal çalışmayı diğer sosyal ve beşerî bilim dallarından ayıran özellik uygulamayı esas almasıdır (Kongar, 1972: 42). Snoubar'a göre sosyal çalışmayı sosyolojiden ayıran tek özellik uygulamadır. Sosyoloji toplumun sorunlarını inceler, teşhis eder, plan çizer ama uygulamadan uzak durur. Bu bağlamda sosyoloji bir bilimdir sosyal çalışma ise bir bilim ve meslektir (2012).

Younghusband, sosyolojiyi "toplum çalışması" olarak tanımlamıştır. Ona göre sosyoloji; toplumun sosyal yapısı, sosyal müesseseleri ile toplumun nasıl yaşadığını ve kültürünü inceler. Bireysel davranışların, değerlerin ve tutumların kültürel aktarımı ve farklı insan gruplarının flört, evlilik, doğum, büyüme, çalışma, yaşlılık ve ölüm gibi büyük hayat tecrübeleriyle nasıl başa çıktıkları araştırma alanlarıdır (1964: 124). Sosyoloji ile benzer sosyal konular ve sorunlar üzerinde çalışan ve sosyal çalışmayı "uygulanmış sosyoloji" olarak gören yaklaşımlar da mevcuttur. Bu yaklaşım, sosyolojiden ziyade sosyal çalışmanın mesleki statüsüne zarar vermektedir (Dominelli, 1997).

Bu çalışma kapsamında değinilmesi gereken iki konu "*sosyal çalışma sosyolojisi (sociology of social work) ve sosyolojik sosyal çalışma (sociological social work)*"dır. *Sosyal çalışma sosyolojisi* kısa bir tanımla sosyal çalışmanın sosyolojik olarak eleştirisi anlamına gelmektedir. Sosyal çalışma sosyolojisinin hedefinde sosyal çalışmayı çağdaş, işlevsel açıdan farklılaşmış bir toplumun yapısal parçası olarak tanımlamak ve sosyal çalışmanın yardım ederken ne yaptığını anlaşılır hâle getirmek vardır. 1900'lü yıllarda öz anlayışının eleştirel olarak deşifre edilmesi ile birlikte sosyal çalışma, yardım etmeye yönelik bir organizasyon olarak toplum tarafından kabul görmüştür. Zira sosyal çalışmacılar yardıma ve bakıma muhtaç bireylere yardım sağlamak, göçmen sığınmacılara danışmanlık yapmak, sığınma evlerindeki kadınlarla veya yetiştirme yurtlarındaki çocuklarla ilgilenmek, işsiz gençler için yardım sağlamak ve uyuşturucu bağımlıları için sosyal destek ulaştırmak gibi insan refahına dokunan uygulamalar bütünüdür. Tüm bunlar sosyal çalışmanın toplum tarafından

çoğunlukla kabul edilen ve yokluğu çoğunlukla yaşam koşullarının kötüleşmesi olarak görülen yardım hizmetlerini kapsamaktadır. Sosyal çalışma sosyolojisi, somut bir kuram sunumu olarak sosyal çalışmanın çağdaş toplumdaki farkı ve birliği hakkındaki sorunun aydınlanmasında katkı sunan bir disiplindir. Sosyal çalışma, hem bağımsız bir sistemin parçası hem de modern toplumun bir işlev sistemi olarak görülebilir (Bommes ve Scherr, 2000: 14-26).

Sosyal çalışmacıların mesleklerinin toplumsal yapıya nasıl uyum sağladığını anlaması ve bunlar arasındaki ilişkiden haberdar olması gerekmektedir (Howe, 1987). Avrupa'da sosyal çalışmanın nitelikli ve nicelikli genişlemesi sonucunda, sosyolojik analizlerin iddiasına göre sosyal çalışma, az bilinen konumundan normalleşme konumuna geçmiştir. Sosyal çalışmanın çağdaş topluma yönelik yapıcı bir işlevi vardır. Bu nedenle sosyal çalışma günümüzde geleneksel toplumun kenar ve sefalet bölgelerinde yerleşen sunumunu geliştirmiş ve büyüyen oranda "herkes için sosyal çalışma" sunumu hâline gelmiştir (Bommes ve Scherr, 2000).

Sosyolojik sosyal çalışma ise birey ve devlet arasındaki sözleşmenin bir parçası olarak karşılıklı bağımlılığı kabul eden bir toplumda, bireyin kendi potansiyelini geliştirmeye yönelik kapasitesini yükseltmeye ve güçlüklerini kolaylaştırmaya odaklanan insancıl bir konumun dışında ayrıca sosyal çalışma faaliyetleri hakkında akılcı kararlar almayı sağlamaktadır. Sosyoloji, akademik bir disiplin olarak sosyal çalışmanın geliştirilmesi için sağlam bir entelektüel temel sağlamaktadır. Sosyal çalışmacılar her gün karşılaştıkları müracaatçılara karşı ödevlerini yerine getirmede yaşamış oldukları zorluklarda meslektaşlarının da iş birliğiyle kendilerini güçlendirmek durumundadırlar. Sosyolojik sosyal çalışma, bu tür uygulamaların geliştirilmesi için araçlar sağlamaktadır (Dominelli, 1997).

YÖNTEM

Bu çalışma taşıdığı amaç, kuramsal dayanağı ve araştırma sorularının aydınlanması üzerine izlemiş olduğu stratejiye göre tipik bir nitel araştırmadır. Nitel araştırmalarda sayısal verilerden ziyade sözlü vurgulara dikkat çekilirken olaylar ve olgular araştırma çerçevesinde yorumlanmaya ve anlaşılmaya yöneliktir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Çalışma Grubu

Araştırma, lisans ve lisansüstü düzeyde sosyal hizmet eğitimi almış 5 öğretim görevlisi, 2 doktor öğretim üyesi, 3 doçent ve 2 profesör unvanlarına sahip, yükseköğretim düzeyinde en az ön lisans düzeyinde eğitim veren 10 erkek, 2 kadın

akademisyenle gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların illere göre dağılımı ise İstanbul, Ankara, Artvin, Sakarya ve Yalova'dan 2, Rize ve Diyarbakır'dan bir katılımcı şeklindedir. Ayrıca 10 katılımcı devlet, 2 katılımcı vakıf üniversitesinde görev almaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından hazırlanan araştırma sorularının bulunduğu yapılandırılmış görüşme formu ve yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma sürecinde, çalışma soruları görüşmenin akışı içerisinde katılımcının kolayca anlayabileceği açıklıkta tarafsız, açık uçlu, genişletilmiş bir şekilde ve kendi içindeki anlam sırasıyla sorulmuştur. Araştırma kapsamında 4 katılımcı ile yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiş ve bu görüşmeler katılımcıların izniyle ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Görüşmeler akademisyenlerin bağlı oldukları üniversitenin çalışma odasında gerçekleşmiştir. İlk görüşme 12 Aralıkta, son görüşme ise 18 Ocakta gerçekleşmiştir. Veri toplama faaliyetinin diğer kısmında ise araştırma soruları akademisyenlerin farklı şehirlerde olmaları sebebiyle kendilerine elektronik posta yolu ile yollanarak yazılı görüşleri elektronik posta yoluyla alınmıştır. Bu şekilde, toplamda 8 katılımcıdan veri elde edilmiştir. Bu veriler 02.12.2017 ve 28.01.2017 tarihleri arasında toplanmıştır.

Çalışma kapsamında katılımcıların isimlerinin gizliliği esas alınmıştır. Bu sebeple her bir katılımcı isimleri verilmeden "K" harfi ile kodlanmış ve her bir katılımcıya koduyla birlikte "K1, K2, K3..." şeklinde numaralar verilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmadan elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle yorumlanmıştır. Çalışmanın veri analizinde Nvivo programı kullanılmıştır. Bu program yardımıyla nitel araştırmanın ilgili olduğu alanların keşfedilmesi, sonuçlarının öğrenilmesi, olguları anlamak ve sorulara cevap bulmak amaçlanmıştır. Programda veri analizine başlamadan önce veriler düzenlenip daha sonra programa kodlanmıştır. Belli temalar üzerinde kodlama işlemi yapıldıktan sonra, verilerin girişi bu şekilde işlenmeye devam edilmiştir. Çalışmaya katılan kişilerin görüşlerine ait benzerlikler veya farklılıklar öğrenilmeye çalışılmıştır.

BULGULAR

Çalışmanın bu kısmında, araştırmancının alt problemleri ile ilgili sorulara katılımcıların verdiği cevaplar ve bu doğrultusunda oluşturulan alt temalar yer almaktadır.

1. Sosyolojik bakış açısının sosyal çalışma uygulamalarına sunduğu katkılar

Bu alt problem kapsamına katılımcılara “*Size göre sosyal çalışma, mesleki uygulamalarında sosyolojik bakış açısını kullanarak mesleğe hangi anlamda katkılar sunabilir? Bu katkıları mikro, mezzo, makro, egzo ve krono düzeyde ele alabilir veya genel bir çerçeve ile değerlendirme yapabilir misiniz?*” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların görüşleri neticesinde ortaya çıkan alt temalar şu şekildedir:

a) Sosyoloji kuramlarının, sosyal çalışma uygulamalarını toplumsal düzeye taşıyabilmesi

Katılımcılar, sosyolojik düşünmenin bireyi çevresi içinde değerlendirmede, olaylara toplumsal yönden bakmakta ve çevreyi anlamakta önemli olduğunu vurgulamışlardır. K9 sosyoloji kuramlarına “*Sosyolojik bakış olarak kastedilen aslında olaya toplumsal yönüyle bakmayı gerektirir. Bunu sosyal çalışmacılar lisans eğitimlerinde öğrendikleri sistem, ekolojik sistem, yapısal-işlevselci sistem gibi sosyoloji oluşumlu kuramlardan yararlanarak uygular ve bu kuramları rehber işlevi görerek bireyi ve toplumu anlamada yarar sağlamaktadır.*” şeklinde dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda K12 “*Sosyal çalışma mesleği de çevredekilerin, genel olarak insanların iyilik hâllerini geliştirmek, yükseltmek hedefini gütmekte olduğundan çevredekilerin ve genel olarak insanların iyilik hâllerinin ne olduğu, onların nelere ihtiyacı olduğu da sosyolojik bakış açısıyla daha kolay elde edilebilir.*” diyerek görüş bildirmiştir.

b) Sosyolojik bakış açısının, sosyal çalışmanın sosyal politika düzeyinde uygulanmasını sağlaması

Sosyal çalışmanın toplumla çalışmada sosyoloji kuramlarını kullandığını vurgulayan K1 sosyal politikalara etki etmenin yanında, hedef kitlenin özelliklerini ortaya koymada da sosyolojiden yararlandığını belirtmiştir. Bu konuda “*Sosyolojiye ait kuramları daha çok makro boyuttaki çalışmalarında kullanıyor yani hem sosyal politikalara etki etmek amacıyla yapmış olduğu çalışmalarda hem de bir taraftan hizmet götürdüğü hedef kitlenin özelliklerini ortaya koyma noktasında sosyoloji kuramlarından yararlanıyor.*” şeklinde görüşünü bildirmiştir. Sosyoloji biliminin verilerinin uygulamanın birçok aşamasında kullanıldığını belirten K7 ek olarak “*Toplum tanımak ve toplum içindeki bireyi ve grupları doğru değerlendirebilmek ve sorunların ele alınmasında onlarla*

birlikte doğru çözümler üretebilmek için bu zorunludur. Bu, mikro düzeyde bireyin sosyalleşmesi sürecini anlamaktan, makro düzeyde sosyal politikaların etkisine/değerlendirilmesine kadar uzayabilir.” demektedir.

c)Sosyolojik bakış açısının, sosyal çalışmanın mikro, mezo ve makro düzeyde uygulamalarına katkı sunması

Katılımcılar, sosyal çalışmanın yararlandığı sosyolojik kuramları mikro, mezo, makro boyutta hedef kitleyi değerlendirmede ve bu düzeylerde çözüm bulmakta kullandığını belirtmişlerdir. Bir katılımcı *“Sosyolojik bakış açısı bir insanın toplum içerisindeki rollerini görme ve anlamada ve kişinin en üst refahının öncelenmesinde yardımcı olabilir. Bu katkı özellikle mezo ve makro düzeyde toplumsal cinsiyet rollerinin ele alınmasında ve alana yansımada ve dezavantajlı grupların fırsat eşitsizliklerinin ortaya konmasında yardımcı olabilir.”*(K5) demiştir. Bir diğer katılımcı görüşlerini *“Sosyal çalışma kendi değer yargılarına göre, kendi bilimsel kuram bilgisine göre gerek mikro gerek mezo gerek makro ve gerekse ekzo ve krono düzeyde sorunları tanımlar ve çözüm yolları bulmaya çalışır... Sosyal çalışmanın sosyoloji ile ilişkisine bir göz attığımızda ise şunları görmekteyiz; sosyal çalışma, sosyal değişimin hızla ortalığı kasıp kavurduğu durumlarda toplumdaki dışlanmış, ekonomik ve sosyal yönden çeşitli risklerle karşı karşıya kalmış birey, aile, grup ve toplulukların sosyal sorunlarını çözmek için sosyolojinin niteleyici açıklamalarına hiç kuşkusuz yönelmek zorundadır. Bu açıdan bakıldığında; sosyoloji ile sosyal çalışma ilişkisi kaçınılmazdır.”*(K11) şeklinde ifade etmiştir.

d)Bir sakınca olarak sosyolojinin, sosyal çalışmanın mesleki alanlarına müdahalesi

Sosyal çalışmanın ve sosyolojinin sınırlarının belirlenemediğine dikkat çeken K4, sosyologların sosyal çalışmacıları nasıl gördüğüne ilişkin örnekler vermiştir. *“Uygulama alanlarında sosyoloji ve sosyal hizmet maalesef iç içe geçmiş hatta çoğu zaman sosyoloji adını alan bir bilim dalı olarak algılanabiliyor. Hem meslek camiasında da bu geçişkenlik fark edilebiliyor ciddi anlamda... Özellikle dediğim gibi sosyoloji kökenli meslek elemanlarından bunu duyabiliyoruz ya da akademik camiada da benzer şekilde kardeş bölüm ya da yavru bilim dalı olarak da nitelendirilebiliyor bazen, şahsen de duyduğum oldu.”*(K4)

Sosyal çalışma ve sosyoloji arasındaki birbirinin alanına müdahale etmesi durumunun meslek sınırlarının belirlenmemesiyle ilgili olduğunu belirten K9'un ifadesi *“Türkiye’de*

sosyal çalışmacılar ve sosyologlar arasında yaşanan “bu benim alanım” tartışması, mesleklerin sınırlarının kesinleşemediğinden yaşanmaktadır.” şeklindedir. Aynı konuya değinen K1 *“Ama günümüzde şöyle de iddia ediliyor, alana çıkanlar mesela diyelim ki bir sosyolog, sosyal hizmet sunan kurumlara atanma yaptığı zaman bende sosyal çalışmacının işini yapabilirim diyor. Şimdi tartışma burada çıkıyor zaten. Çünkü sosyoloğun, kendine ait bir mesleki formasyonu var... Şimdi bir mesleğin başka bir mesleğin alanına girdiği zaman bu sefer kendi mesleğini de indirgemiş hem de kendi mesleğinden de sapmış olur. Buna biraz karşı yani sosyal çalışmacılar. Bu da Türkiye’ye özgü bir şey niye çünkü istihdam alanı sosyal çalışmacının daha geniş olduğu için sosyologlarda iş bulurum umuduyla ya da daha çok iş imkânları oluşsun önlerinde diye bu sefer onlarda biz sosyal çalışma mesleği yaparız diye ortaya atılıyorlar.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

e)Disiplinlerarası bir meslek olarak sosyal çalışmada, sosyolojik bakış açısının gerekliliği

Sosyal çalışmanın disiplinlerarası özelliğini belirten katılımcılar (K4, K7, K8, K10, K11) müdahaleyi içeren uygulamanın kuram ve teknikle başarılı olacağını, bunun da sosyal çalışma ve sosyoloji ilişkisini kaçınılmaz kıldığını vurgulamışlardır. *“Sosyal çalışma uygulamalarının başarılı olabilmesi için tek bir kuram ve yöntemle değil; farklı kuram ve yöntemlerle çalışılır. Bu durum, sosyal çalışmanın eklektik bilgi temelini oluşturur.”* (K10) ve *“Bir ‘bilim ve sanat olarak sosyal çalışma’ Psikoloji, Kültürel Antropoloji ve Sosyolojinin yaklaşımından ve verilerinden her zaman yararlanmaktadır.”*(K7) ifadeleri katılımcıların görüşlerini temsil etmektedir.

f)Sosyal hizmet bölümlerindeki sosyoloji derslerinin sosyal çalışmaya katkısı

Bu alt temaya göre bir katılımcı (K6), sosyal hizmet bölümlerinde okutulan sosyoloji dersine dikkat çekerek böylece sosyal çalışmacıların olaylara geniş açıyla baktığını/bakabileceğini *“Evet, elbette katkı sunabilir. Zaten sosyal hizmet kavramının içerisinde sosyal geçiyor, bu sosyolojinin mesleğin içinde var olduğunun göstergesidir. Yani sosyal hizmet eğitimi veren tüm bölümlerde öğrenciler sosyoloji dersini temel olarak alıyorlar. Yani bu dersi tam anlamıyla kavrayıp kavramadıkları tartışılır ancak sosyal hizmet insana nasıl bakılması gerektiğini, topluma nasıl bakılması gerektiğini sosyoloji kaynaklarından alır ve öğrenir.”* sözleriyle ifade etmiştir.

2.Sosyal çalışmada, kuramların uygulamaya dâhil edilmesi ile ilgili görüşler

Sosyal çalışmacıların mesleki uygulamalara kuramları yansıtması durumunun anlaşılması amacıyla katılımcılara “*Bir takım bilim insanları ve alanda çalışan sosyal çalışmacıların, kuramları uygulama alanına dâhil etme veya müdahale süreçleriyle ilişkilendirmeye yönelik çekinceleri olduğu ve kurama nadiren başvurdukları iddia edilmektedir. Sosyal çalışmanın yararlandığı sosyolojik kuramların sosyal çalışmacılar tarafından genel ve soyut olarak değerlendirilmesi sizce hangi zorlukları beraberinde getirmektedir?*” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların görüşleri neticesinde çıkan alt temalar aşağıdaki şekildedir:

a)Sosyal sorunların çözümünde, sosyoloji kuramlarının katkısı olduğu

Katılımcılar (K1, K2, K3, K4, K10), sosyal çalışmanın eklektik bilgi temeli ile sorunların çözümünde tek bir kuram ve yöntemle değil, farklı kuram ve yöntemle başarılı olduğunu, bu doğrultuda birçok alandan bilgi edindiğini ve mesleği bu şekilde uyguladığını vurgulamışlardır. “*Elde ettiği bilgilerden biri de hiç kuşkusuz kuramlardır. Unutulmaması gereken esas, kuramsız bilim pusulasız bir gemi gibidir; hedefe ulaşmama riski, ulaşma şansından düşüktür. Sosyal çalışma bilimi, kuram ve uygulamaları olan bir disiplindir; sosyal çalışmacılar bu gerçeği göz ardı etmeden müdahaleler geliştirmeye odaklanmalı ve kendilerini bu yönde geliştirmelidirler.*” (K10)

Aynı konuda K2 “*Sosyolojik bakış açısı ya da sosyoloji ilmi genel olarak sosyal çalışmaya altlık oluşturmakta ve sosyoloji genel çerçeveyi ortaya koymaktadır. Sosyoloji teorik arka planı belirlerken, sosyal çalışma uygulama boyutuyla sahaya girmektedir. Dolayısıyla sosyolojinin teorik boyutunu sosyal çalışma kullanarak sahada uygulama yapmaktadır.*” demiştir.

b)Sosyal çalışmanın kendi kuramlarını üretememesi ve diğer bilim dallarından faydalanması gerektiği

Bu konuyla ilgili K2, “*Sosyal çalışmanın en büyük zorluğu bizatihi kendi kuramlarını müstakil olarak üretememesidir. Bundan dolayı başta sosyoloji olmak üzere diğer bazı ilim dallarından istifade etmektedir. Bu bir bakıma avantajken, başka bir taraftan olaya yaklaştığımızda dezavantaj gibi durmaktadır. İlimlerin kendi aralarında ilişki ve iletişimden dolayı bilgi, metodoloji ve kuram alışverişi normalken, diğer taraftan kendi kuram, olgu ve teorisini oluşturma konusunda müstakil olması gerekliliğinden hareket edersek, bu durumda dezavantajdan bahsedebiliriz.*” demiştir.

c)Sosyal çalışmacıların uygulamada kuramlardan yeterince yararlanamadığı

Sosyal çalışmanın soyut alanı ifade eden kuramlardan yeterince faydalanmadığını ifade eden (K1, K3, K5, K7) katılımcılardan K1, konuya farklı açılardan yaklaşmış ve kuramların kullanılmayışının sebeplerinden biri olarak kültürel bağlamın altını şu sözlerle çizmiştir: *“Kuramların uygulamaya aktarılması tabiki zor. Şu açıdan çünkü bu kuramlar tamamen batı toplumlarında geliştirilmiş kuramlar. Tamam, yani insan taşıdığı bir takım temel psikolojik özellikleri itibariyle evrensel bir varlık ama sosyal bağlam çok önemli. İnsanın içinde yer aldığı sosyal bağlam çok önemli yani doğrudan o kuramları aktarmak ne kadar bizim toplumumuzdaki insanı tanımlar. Bu biraz tartışma konusu dolayısıyla bu kuramların pek çoğu yabancı kökenli olduğu için biraz batı tipi insan için geliştirilmiş kuramlar.”*

d)Sosyal çalışmacıların hangi kuramdan yararlandıklarının farkında olmadıkları

K4, sosyal çalışmacıların olayları ele almada kuramlardan yararlandıklarına, ancak hangi kuramdan yararlandıklarını bilmediklerine dikkat çekmekte ve *“Sosyal çalışmacılar, meslek elemanları kuramları düşünmeden bazen hareket edebiliyorlar ya da farkında olamadan aslında bu kuramlardan yararlanabiliyorlar ancak hangi kuramdan yararlanıyorsunuz dediğinizde belki yanıt veremeyebilirler. Ancak kesinlikle bakış açısı ve olayı ele alma noktasında soruna çözüm üretme konusunda bu kuramları kullandıklarını söyleyebiliriz.”* demektedir. K12, böyle bir durumda verilen hizmetin yetersiz kalacağını *“Teoriler -ister sosyolojik ister diğerleri- hayatın gerçekleriyle sosyolojik teoriler ise sosyal yaşamın gerçekleriyle ilgilidir ve bize sosyal yaşamı ve sosyal çevreyi anlamamız için yol açıcı, ufuk açıcı deneyimler sunar. Bunlardan haberdar olmazsak ya da kayıtsız kalırsak hizmet verdiğimiz kitleye hizmetimiz de eksik kalır. Benim iddiam, öyle ya da böyle teoriler kendini birçok yolla bize ulaştırır, kendinden haberdar eder.”* sözleriyle ifade etmiştir.

e)Sosyal çalışmacıların, kuramları soyut olarak değerlendirdikleri

Bu alt temaya değinen katılımcılar K6, K7, K9, K12'dir ve K7 görüşünü *“Sosyal çalışmacıların yararlandıkları sosyolojik kuramların genel ve soyut olarak değerlendirilmesi müdahale edilecek alanlarla ilgili doğru kararlar almada zorluklar yaşatabilir.”* sözleriyle dile getirmiştir.

f) Sosyoloji kuramlarının kullanılmamasında, sosyal bilimlere gereken önemin verilemeyişinin etkisi

Bu konuya K7, K8 katılımcıları dikkat çekmiştir. K8, sağlıklı toplum inşa etmede sosyal bilimlerin yaşamsal değerinin bilinmediğine ve “Burada, ülkemiz gibi ‘sosyal bilimlerin’ sağlıklı bir toplum inşa etmede yaşamsal önemi-değerinin tam anlaşılamadığı ve gereken yüksek değer verilmediği ülkelerde ‘disiplinlerarası’ etkili çalışmaların yapılabilmesindeki güçlüklerin” varlığına işaret etmiştir.

g) Sosyal çalışmada, kuramları uygulamaya dâhil etmede bir engel olarak kuram-uygulama çelişkisinin varlığı

Kuram ve uygulamanın çelişkisine değinen K11, görüşlerini şöyle dile getirmiştir: “Sosyal çalışmada uygulamalar ve kuramların çelişmesi olasıdır. Çünkü kuramlarda bir miktar doğrulanmamış hipotez niteliğinde bulunan bilgiler söz konusudur. O hâlde bir uygulamada, olumlu bir netice alamadığınız durumlarda kullandığınız kuram ile uygulamanın çeliştiğini görebilmeniz söz konusu olabilir.”

3. Sosyal çalışmanın “uygulanmış sosyoloji” olarak görülmesi ve sosyolojinin sosyal çalışmaya katkısı

Bu alt problem doğrultusunda görüşme formundaki soru “Sosyoloji, sosyal çalışma tarafından toplumsal yapıları, süreçleri ve sosyal ilişkileri açıklamak için kullanılabilir. Sosyal çalışmayı “uygulanmış sosyoloji” olarak gören yaklaşımlar mevcuttur. Bunun ötesinde sosyolojiyi sosyal çalışma alanına hizmet eden bir disiplin olarak gösteren bilgiler de bulunmaktadır. Sizce bu düşünce sosyal çalışma mesleğinin statüsünü hangi yönde etkilemektedir. Sosyoloji bilimi için bu hangi anlamı taşıyabilir?” şeklindedir. Katılımcıların farklı bakış açılarına göre oluşturulan alt temalar aşağıdaki şekildedir:

a) Sosyoloji kuramından yararlanılmasına/sosyolojinin sosyal çalışmaya katkı sunduğuna ve birlikte gelişen, birbirine destek olan meslekler olduğuna dair görüşler

Katılımcıların yarısı, katkı bulunduğu yönünde görüş bildirmiştir. Katılımcılardan kimisi (K1) iki disiplin arasındaki sıkı ilişkiye, kimisi (K5, K7) birbirine hizmet ettiğine ve sosyolojinin sosyal çalışma için veri ortaya koyduğuna (K6), (K12) ise sosyolojinin anlama, açıklama ve yorumlama yönüyle sosyal çalışmaya doğal olarak hizmet ettiğine işaret etmiştir. Sosyolojinin sosyal çalışmaya katkısını ifade eden K9 ise

“Sosyolojinin sosyal çalışmaya olan katkıları yadsınmamalıdır. Çünkü sosyoloji, sosyal çalışmaya sahada uygulamalar için araştırmalar ve veriler sunar. Sosyal çalışmaya uygulanmış sosyoloji olarak değil de katkı sağlayan ve birbiriyle kardeş meslek diyebiliriz.” demiştir.

Her iki disiplinin birlikte geliştiğini vurgulayan katılımcılar (K4, K7, K9) içinden K4’ün ifadesi şu şekildedir: *“Ancak uygulanmış bir sosyoloji değerlendirildiğini olarak gören ya da bu şekilde yaklaşan sosyologlar ve meslek elemanları var ancak sosyoloji, sosyal hizmete hizmet eden bir disiplin değil belki onunla birlikte gelişme sağlayan bir disiplin olarak nitelendirilebilir. Aslında sosyal hizmet olmasa belki de zaten sosyoloji zaten çalışma alanı bulmayacak ve ulaşılmış olduğu bilgiler çok havada kalacak... O yüzden belki onunla birlikte sosyoloji de gelişme gösteriyor. Birbirini besleyen iki disiplin olarak yaklaşabiliriz. Ancak onun gölgesinde gelişen ya da onun teorik bilgilerini uygulamaya aktaran bir disiplin olarak nitelendirmemek lazım.”*

b)Sosyoloji/sosyal çalışmanın farklarını ve sosyal çalışma uygulama sosyolojisi/uygulanmış sosyoloji ayrımını vurgulayan görüşler

Katılımcı görüşleri içinde, her iki alanı bağımsız bilim ve meslek olduğuna inanan (K1), sosyal çalışma ve sosyolojinin birbirine hizmet ettiği yaklaşımı doğru bulmayan (K5), her iki bilimi aynı kalıba sığdırmanın doğru ve mümkün olmadığını açıklayan (K3) görüşler mevcuttur. Aynı minvalde görüş bildiren K11 farkı vurgulayarak *“Sosyoloji, toplumdaki sorunların tespitini yapar, sorunların ortaya çıkış sebeplerini belirler. Sosyal çalışma ise bu sorunların dezavantajlı konuma soktuğu birey, aile, grup ve topluluklara destekleyici, önleyici, iyileştirici ve rehabilite edici müdahalelerle destek verir.”* demiştir.

K2, K3, K10 sosyal çalışmanın uygulanmış sosyoloji olarak algılanmasına değinmiş ve K2 *“Bahsedilen tarzda algılanıp gerçekleşirse sosyal çalışma uygulama sosyolojisi olarak gündeme gelecektir ki bu da onun özgünlüğünü ortadan kaldıracaktır.”* sözünü bekleyen tehlikeye işaret etmiştir. K10 ise neden böyle algılandığını şu şekilde ifade etmiştir: *“Sosyoloji, “neden” sorusuna cevap ararken bireyler, aileler, topluluklar ve bu ilişkilerden ortaya çıkan sorunlar üzerine yoğunlaşır. Sosyal çalışma ise “nasıl” sorusuna cevap arar. Sosyal dünyayı izâh etmeye çalışan sosyolojinin elinde, ortaya koyduğu sorunların çözmeye kullanabileceği pek fazla bir şeyi yoktur. Hayatın gerçekleri ile karşı karşıya olan sosyal çalışma ise, sosyolojinin verilerini*

gerçekleştirdiği müdahalelerle çözümlenmeye çalışır. Bu yüzden de bazı bilim insanları, sosyal çalışmayı “uygulanmış sosyoloji” olarak tanımlamaktadır.”

İki alanın kesişmesine değinen (K9, K12) katılımcılardan K12, uygulamalı sosyolojinin Batıda revaçta olduğunu söyleyerek sosyal çalışma ile sınırlarının kesişme durumuna dikkat çekmiş ve Berger’e atıf yaparak şu görüşleri bildirmiştir: *“Uygulamalı sosyoloji bugün özellikle Batı dünyasında revaçtadır. Sosyal çalışma mesleğiyle sınırlarının kesişme durumu vardır. Hatta buna eleştiri getiren sosyologlar bile mevcuttur P. Berger gibi. P. Berger gibilerinin en temel uğraşısı sosyolojiyi teorik çalışmalarla sınırlandırmaktır. Ancak sosyal çalışma dâhil tüm meslek ya da bilimsel disiplinler sınırlarını genişletme ya da daraltma hareketliliği hâlinededir... Sosyoloji de sadece sosyal hizmet alanıyla değil antropoloji, sosyal psikoloji, dilbilim, tarih, ilahiyat, felsefe, iletişim bilim, siyaset bilim ve diğer disiplinlerle sınırları kesişir.”*

4.Sosyal çalışmada kültürel değerlendirmede, yerel bilginin önemi ve sosyolojinin yerel bilgiye katkısına dair görüşler

Bu alt problem doğrultusunda katılımcılara *“Her ülke toplum ve toplulukların kendine özgü bir yaşam biçimi olduğu bilgisinden hareketle, sosyal çalışmada yerel bilginin ve kültürel değerlendirmenin önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz?”* sorusu yöneltilmiştir. Katılımcı görüşleri doğrultusunda ortaya çıkan alt temalar aşağıdaki şekildedir:

a)Sosyal çalışmanın yerel kuram üretememesi sorununun sebebi ve kültürel bağlam ilişkisi

Sosyal hizmetin kendi yerel kuramını(K1), toplumun kültürel yapısına uygun kuramlarını(K6) üretemediğini vurgulayan ve özgün olmayan çalışmaların işlevselliğini sorgulayan(K9) görüşler sunulmuştur. Bu doğrultuda ortak nokta olarak sosyal hizmet bilgisinin Batı kaynaklı olduğu dile getirilmiştir. Bu minvalde K6 *“Bizim sosyal hizmet ders kitaplarına kaynaklarına baktığımızda hep yabancı kaynaklar, yazarlarımız kendine özgü bir şey çıkarmamış ve batıdan aktarılmış. Kendimize özgü bir şeyler üretmekte dışa bağımlı olmamalıyız. Batının modellerini kendi insanımıza toplumumuza uyarlamaya çalışıyoruz. Bunun için meslekte bir türlü ilerleyemiyoruz. Dolayısıyla hazırcı bir anlayışımız var.”* demiştir.

b)Kuramların ülkenin yerel değerlerine uyarlanmasında ve yerel bilgi oluşturmada sosyolojik bilginin katkısı

Uygulamada başarı sağlamak için mevcut bilginin ülke şartlarına ve değerlerine, sosyolojik bilgisine uyarlanmasına vurgu yapan (K1, K4) katılımcılardan K4 şunları söylemektedir: *“Sosyal hizmete baktığımız zaman tanımlardan bir tanesi de sosyal adalete ve eşitliğe önem vermesi uygulamalarında farklılıklara saygı duyması ve bunları geliştirmesidir ancak bunları uygulamak söz konusu olduğunda maalesef gerçekleşmiyor. Havada kalan soyut bir cümle niteliği gelişmiş oluyor maalesef. Etnik, dini yapılar, kültürel farklılıklar çok önemsenmiyor. Meslek bu konuda zayıf kalıyor. Bazı noktalara dokunmada gerçek anlamda zayıf kalıyor ya da cesaret edemiyor. Getireceği sorumluluk konusunda bunu üstlenmek istemiyor. Dolayısıyla genel uygulamaları genel geçer her yere uygulanabilir yardımlar noktasında evet belki biraz daha yerel düşündüğümüzde eksik kaldığını söyleyebiliriz.”*

K1 ve K4, Türk toplum yapısına uygun uygulamaların geliştirilememesine ve söz konusu durumun, toplumun sosyolojik açıdan tanınmasıyla olacağına dikkat çekmiştir. K4 *“Ancak meslek bu noktada yetersiz kalıyor diye düşünüyorum. Kültürel değerler baz alınarak uygulamalar geliştirilmiyor ülkede mesela Türkiye’de de bu şekilde baktığımız zaman bölgesel ve yerel farklılıklar hem kültürel değerlerin çok önemsenmediğini söyleyebiliriz. Mesela çok önemli bir örnek olduğunu düşünüyorum 2011 Van depreminde oraya malzeme yardımları yapılmıştır. İşte gönderilen malzemelerin kültürel yaşama uygun olmadığı bu sefer bu nedenle de kullanılmadığı hatta atıldığı bilgisi bazı kaynaklarda geçiyor.”* demiştir.

Söz konusu konu katılımcıların yarısı (K1,K2, K4, K5, K6, K7) tarafından vurgulanmıştır. *“Kendi toplumumuzdan çıkan kendi toplumuzdaki insanlar üzerine yapılmış olan araştırmalardan ortaya çıkan yerli kuramlara da ihtiyaç var bizim insanımızı tanımlamada kullanacağımız, bizim toplumumuzu tanımlamada kullanacağımız şeye ihtiyacımız var aslında yerli bilgi temeline ihtiyacımız var. Bu da nasıl olacak, çok fazla araştırma yapmakla ortaya çıkacak. Biz artık sürekli batıda yapılmış araştırmaları tercüme etmekle ya da batıda yapılmış araştırmalara atıf yapmaktan vazgeçmeliyiz. Kendi toplumumuza inip hem akademisyenler hem sahada çalışanlar el ele verip kendi toplumumuzda çok fazla, çok sayıda araştırma yapıp bu araştırmaları birleştirerek bunlardan bir kuram çıkarmamız gerekiyor.”*(K1). K2 ise hem sosyal çalışmacı hem de müracaatçı açısından kültürel farklılıkların ve yerel bilginin önemini şu şekilde açıklamıştır: *“Kültürel farklılıklar ve yerel bilginin hem*

müracaatçı için hem de savunmacı için önemli değerler olduğu açıktır. Müracaatçı açısından başta yönlendirme, sevk ve savunuculuk olmak üzere yerel kültür ve değerlerin önemi ortadadır. Sosyal çalışmacı bu farklılığın farkında değilse empati başta olmak üzere, ihtiyaç, yararlılık gibi temel ilkeleri de gereği gibi gerçekleştiremez.” Bireyin bulunduğu yerden başlamak ilkesini vurgulayan K7 ise “Sosyal Çalışma yukarıda da belirtildiği üzere, toplumdan, toplumsal verilerden -Din, Kültür, Hukuk, Eğitim, Ekonomi vb.- ayrı düşünülemez. Sosyal çalışmanın uygulamadaki temel ilkelerinden biri de “bireyin bulunduğu yerden başlamak” ilkesidir. Bu nedenle yerel bilgi ve kültürel değerlendirme ile sosyal çalışma bilimi ve uygulaması zenginleştirilebilir.” demiştir.

b)Uygulama esnasında etik değerlere ve kodlara dikkat edilmesi

Katılımcılar, uygulama esnasında etik davranmanın gerekliliğine dikkat çekmiş ve profesyonellikle bağdaştırmışlardır. Katılımcılardan K6'nın ifadesi “*Kim hangi inançtan ve görüşten olursa olsun müracaatçıya kendi fikirlerimizi değerlerimizi aktarma konusunda etik davranmalıyız... Türkiye’de sağ sol görüşler, dindar laik gibi, muhafazakâr gibi çeşitli sınıflamalar olduğu için bunlar sadece sosyal hayatta değil kişilerin iş hayatlarında da yansıtılıyor. Bu konuda ben bunların yansıtılmaması gerektiğini, doğaçlama gidilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bir ateist, bir gey bireyle çalışırken, sen şusun sen busun ben bu görüşü tasvip etmiyorum bu insanla çalışmak istemiyorum diyemezsin. Bu bağlamda ben olaya profesyonel yaklaşılmasının önemli olduğunu düşünüyorum.”*

c)Kuramsal bilgi ve kültürel değerlendirmenin harmanlanması

Katılımcılar (K8, K12) bu bağlamda, kültürel değerlendirmenin teorinin dışında olmadığına, kültürel faktörleri etkili bir şekilde harmanlamanın başarılı çözümler üreteceğine dair görüş bildirmişlerdir. Bir katılımcı görüşü şöyledir: “*Rehberimiz, sosyal çalışmanın “eklektik bilgi temeli” olmalıdır; bu kuramsal bilgilerin derinliğinin, kültürel faktörlerin avantajlı yönlerini vb. etkili/başarılı biçimde harmanlayarak, her düzeyde çok başarılı-stratejik uygulamalar ve birey-aile-toplum sorunlarını çözebilme denemeleri söz konusu olabilir.”* (K8)

TARTIŞMA

Literatürden elde edilen bilgilere göre sosyolojinin sosyal çalışmaya olan katkıları şu şekilde sıralanabilir: Sosyal çalışma, sosyoloji kuramının katkısı ile sosyal çalışma eğitiminin kapsamını, temel kuramlarını, tanımlarını ve kesişmelerini

genişletmektedir. Sosyal çalışma, birey ile sosyal çevresi arasındaki karşılıklı etkileşimlerden meydana gelen sorunlara ekolojik sistem kuramına göre bütüncül yaklaşmaktadır (Davies, 1981). Sosyolojik bakış açısının olmaması sosyal çalışma müdahalesini zayıflatmaktadır (Howe, 1987).

Sosyal çalışma disiplinde bireyin, grubun ve toplumun sorunlarının çözüme kavuşturulmasında mikro, mezzo ve makro düzeylerde uygulamalar gerçekleştirilmektedir ve bu uygulamalar için sosyolojinin ortaya koyduğu yapıların, süreçlerin, dinamiklerin, ilişkilerin bilgisinden yararlanılmaktadır (Dominelli, 1997). Sosyal çalışma yaklaşımında genelci sosyal çalışma sayesinde mikrodan makroya birçok müdahale göz önünde bulundurularak uygulamalar gerçekleştirilmektedir (Zastrow, 2016).

Sosyal çalışma, psikoloji, antropoloji, hukuk, biyoloji ve tıp gibi disiplinlerin yanı sıra sosyolojiden de faydalanmakta ve disiplinlerarası olma özelliği taşımaktadır (Kongar, 1972). Literatüre ilişkin bu bilgilerin katılımcıların görüşlerinden elde edilen bulgularla benzerlik gösterdiği, sosyal çalışmanın sosyoloji kuramlarından yararlandığı ve sosyolojinin sosyal çalışmaya katkısı olduğu gözlenmiştir.

Literatüre göre her iki bilim dalı da toplumdaki değişim ve sosyal sorunlara karşı ortak çalışmalar yürütmüşlerdir (Bereswill ve Ehlert, 2012). Sosyal çalışma, birey ve toplumun etkileşimlerinin sıkça görüldüğü sosyal alan içerisinde sorunların çözümünde faaliyet gösterdiği için sosyolojik çalışmalar ve araştırmalar için elverişli bir zemin oluşturmaktadır (Davies, 1981). Sosyal çalışma uygulamaları psiko-sosyal sorunların çözümünde bireyin iletişimde bulunduğu çevre ile ilgili olarak sistem kuramı dâhilinde bütüncül çalışmayı gerektirir. 1960'lı yıllarda bireysel sorunların çevreden kaynaklandığı ortaya konulmuştur ve sosyolojinin ürettiği kuramlara ihtiyaç duyarak sosyal sorunların açıklanmasında yararlanılmıştır (Snoubar, 2012). Sosyal çalışma uygulamalarının sosyoloji verilerine dayandırılması, sosyolojik verilerden beslendiğinin bir göstergesidir ve iki disiplinin de ilgi alanları toplumsal sorunlardır (Youngusband, 1964: 39).

Kuramları uygulamaya dâhil etme konusunda Schön, sosyal çalışma gibi insana hizmet eden disiplinlerde kuramsal bilginin her zaman uygulanmasının mümkün olmadığını ancak zaman zaman esnek şekilde kullanılabileceğini söylemiştir (Öngen, 2016). Yurt dışı kaynaklı bilginin yerel bilgi ile örtüşmemesi, bürokratik prosedürler sosyal çalışma mesleğinde kuram ve uygulama ilişkisindeki güçlüklerin gerekçesi olarak gösterilebilir (Öngen, 2016). Dominelli (1997)'ye göre sosyal çalışmacılar,

soyut kuram çekinceleri olduğunu, uygulamada kuramlara nadiren başvurduklarını belirtmektedirler. Ayrıca, sosyal çalışmanın mesleki uygulamalarında yararlandığı kuramların soyut olması, sosyal çalışmacıların bu kuramları anlamalarını ve müdahalelerinde gerçekleştirmelerini zorlaştırmaktadır (Adıgüzel, 2016).

Katılımcılar, sosyal çalışmanın kendi kuramlarını üretmediğini, bunun mesleğin statüsüne zarar verdiğini belirtmişler ve uygulayıcılarla akademisyenlerin bir araya gelerek Türk toplum yapısına, ülke şartlarına ve yerel değerlere uygun kuram çalışmaları yapılmasını önermişlerdir.

Katılımcılar, sosyal çalışmacıların olayları ele almada kuramlardan yararlandıklarını, ancak hangi kuramdan yararlandıklarını bilmediklerini ve kuramları farkında olmadan kullandıklarını vurgulamıştır. Sosyal çalışmanın mesleki değeri üzerine, ayrıntılı bir çalışmaya ulaşılamaması nedeniyle değerlendirme yapılamamıştır. Bazı katılımcılar sosyal çalışmanın kendi kuramlarını oluşturma yetkinliğine dikkat çekerken tam tersine bazı katılımcılar da kuram üretmemeye sorununa değinmişlerdir.

Bu noktalar üzerine literatürde çeşitli görüşler mevcuttur: Ülkemizde uygulayıcılar, hatta akademisyenler, sosyal çalışma müdahalelerinde kendine özgü bir müdahale yöntemi oluşturulduğunu, bunu belirlerken de yerel şartlar ve kültürel değerler çerçevesinde doğaçlamadan yararlandığını ifade etmektedirler (Çağlar, 2012).

Etnik duyarlı yaklaşımda mevcut problemi etkileyen çok kültürlü meseleler göz önüne alınmadan, müdahale tam olarak fayda sağlamamaktadır. Sosyal çalışmacılar, müracaatçıların duygu, düşünce ve davranışlarındaki farklılıkların kültürel çeşitlilikten kaynaklanabileceğini ön görerek kültürel bağlamına uygun müdahaleyi gerçekleştirmelidirler (Teater, 2015). Bir etnisiteye ve azınlığa ait müracaatçının ayrımcılığa uğraması ve dışlanması ile ilgili bir durum söz konusu ise yardım süreci etnik duyarlı yaklaşıma göre uygulanmalıdır. Sosyal çalışmacıların yerel bilgi ile donanımlı olması, farklı inanç, değer ve gelenekler ile müracaatçıların beklentilerini iyi bilmesi doğru müdahale için önem taşımaktadır (Sheafor ve Horejsi, 2014: 115).

Sosyoloji, sosyal çalışma için bilimsel uygulama şekli sunarak sosyal çalışmaya hizmet eden bir bilim olarak kabul edilmiştir (Younghusband, 1964). Uygulamayı esas alması sosyal çalışmayı diğer bilim dallarından ayıran özelliktir (Kongar, 1972: 42). Sosyoloji toplumun sorunlarını inceler, teşhis eder, plan çizer ama uygulamadan uzak durur (Snoubar, 2012). Sosyoloji olayların sebepleri ile ilgilenirken sosyal çalışma ise nasılları ile ilgilenmektedir. Sosyal çalışma birey, aile, grup ve toplumun sosyal

sorunlarına kendi disiplini çerçevesinde oluşturduğu müdahale yöntemiyle sosyal olgulara odaklanarak sosyolojiden ayrılmaktadır (Dominelli, 1997).

Sosyal çalışmanın “uygulamalı sosyoloji” tabirine doğrudan ve dolaylı yoldan katıldığını belirten görüşler mevcuttur. Katılımcıların bu görüşleri neticesinde mesleki statünün zedelenmesi, mesleki indirgeme ve sapma gibi kavramların gündeme geldiği gözlenmiştir. Sosyal çalışmacıların ve sosyologların birbirlerinin meslek alanlarına müdahale sorunu, kaynağa ulaşamaması sebebiyle değerlendirilememiştir. Son olarak genel kanaat; sosyoloji, sosyal çalışmaya hizmet eden bir disiplin olarak değil, onunla birlikte gelişme sağlayan bir disiplin olarak nitelendirilmiştir.

Sosyal çalışma, uygulamaya yönelik yetkinlik veya uygulamaya ulaştıracak yöntem bilgisinde ve yerel bilgiye ihtiyaç duymaktadır (Dominelli, 1997). Sosyal çalışma mesleğinin az gelişmiş ülkelerde gelişiminin yavaş olması; batının değerlerinin doğu ülkelerine uygun olmama ve ayak uyduramamasından kaynaklanmaktadır (Şeker, 2008:19).

Sosyal çalışmanın uygulama ve kuram ilişkisi bilim çevrelerinde tartışılmaktadır. Bu bağlamda sosyal çalışmanın uygulamayı geliştirmesinde yerel halk hakkında güncel bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır (Dominelli, 1997). Sosyal çalışma uygulamalarında toplumun çok kültürlü olma özelliğini dikkate alan etnik duyarlı yaklaşım ve müracaatçıların sorun ve kriz durumlarının sosyal ve kültürel farklılıklarına uygun müdahale gerekmektedir (Teater, 2015). Bu şekilde müracaatçıların beklentileri bilinebilir ve doğru müdahale gerçekleştirilebilir (Sheafor ve Horejsi, 2014). Bu noktada katılımcıların görüşlerinin birbirleriyle uyumlu olduğu, literatürden elde edilen bilgilerle genel olarak örtüştüğü gözlenmiştir.

Toplumun sosyolojik yapısına ilişkin bilgiler, içinde bulunulan coğrafyaya, sosyal ve ekonomik şartlara ve kültürel bağlamlara göre çeşitlilikler göstermektedir (Sheafor ve Horejsi, 2014). Bu nedenle sosyal çalışma mesleki uygulamalarında yararlanılan kuramların, yararlanıcının içinde bulunduğu sosyal-kültürel, birey, grup ve toplumun kendine özgü özellikleri ve koşullarına göre değerlendirilmesi gerekmektedir (Adıgüzel, 2016). Tüm bu analizler ışığında literatür bilgisine bakılacak olursa katılımcıların görüşlerinden elde edilen bilgiler, birbirleriyle genel olarak örtüşmektedir.

SONUÇ

Araştırma kapsamında “sosyal çalışmada sosyolojik bakış açısı” bütüncül olarak değerlendirildiğinde katılımcıların; sosyolojinin, sosyal çalışmanın mesleki uygulamalarında gerekli olan sosyolojik bakış açılarını geliştirdiği ve sosyal çalışma uygulamaları için önemli katkılar sağladığı hususunda hemfikir oldukları görülmüştür. Sosyal çalışmanın mikro, mezo ve makro düzeyde uygulamalar gerçekleştirirken sosyoloji kuramlarından yararlandığı görüşü mevcuttur. Sosyal çalışmanın mesleki uygulamalarını gerçekleştirmede birçok kuramdan yararlandığı vurgusunun, disiplinlerarası bir meslek olmanın yanında eklettik özelliğini açığa çıkardığı düşünülmektedir.

Sosyal çalışmanın kuramları uygulamaya dâhil etme ve kuramları soyut değerlendirmesine ilişkin katılımcıların genel kanaatinin, sosyal sorunların çözümünde sosyolojik kuramların büyük katkısı olduğu yönündedir. Buna ek olarak sosyal çalışmanın uygulama özelliği ile sosyolojiden ayrıldığı noktalara ilişkin bilgiler elde edilmiştir. Araştırmanın problemi şu noktalarda ortaya çıkmıştır: Sosyoloji kuramlarının sosyal çalışmanın uygulama sahası için oldukça genel ve soyut olabilmesi dolayısıyla sosyal çalışmacıların kuramları, müdahale süreçlerine dâhil etmede sıkıntı çekebildikleri anlaşılmaktadır. Bu durumun öncelikli sebebinin, uygulama alanının gerektirdiği hızlilik ve doğaçlama eyleme geçme becerilerinin, kuramsal değerlendirme aşamasındaki düşünme, hazırlanma gibi süreçleri engellemesi olduğu değerlendirilmiştir. Bunun diğer gerekçeleri; kuramların soyut dili, uluslararası kaynakların yerel bilgiye ve ülkenin şartlarına uyarlanamaması, sosyal çalışmanın kendi kuramını üretememesi ve sosyal bilimlere gereken değerin verilememesi gösterilmiştir.

Sosyal çalışma uygulamalarının yerel şartlar ve kültürel değerlendirmeler dikkate alındığında doğaçlama gidilmeyi gerekli kıldığı anlaşılmıştır. Sosyal çalışma mesleğinin etnik duyarlı ve etik yaklaşımı çerçevesinde kişisel değer ve tutumların arka plana atılması ve müracaatçıya şahsi değerlerin yansıtılmaması gerektiği vurgulanmıştır.

Katılımcılardan bazıları sosyal çalışmayı “uygulanmış sosyoloji” olarak nitelendirirken bazıları bu görüşe katılmamıştır. Sosyolojik kuramlardan yararlanma ve katkılarında vurgu yapılırken sosyolojinin sosyal çalışmaya hizmet eden bir disiplin olarak ele alınmasının mümkün olmadığı konusunda görüş birliği olduğu görülmüştür. Bunun yerine iki disiplinin birlikte gelişen, birbirine destek olan alanlar olduğu belirtilmiştir.

Ülkenin yaşam biçimi, kültürel farklılıklar ve yerel bilgi kuramlarla harmanlanarak sosyal çalışma uygulamalarının başarılı olacağı düşüncesi mevcuttur. Sosyal çalışma uygulamalarında yerel bilgi ve kültürel değerlendirme üzerine üç sorun ortaya çıkmıştır: Sosyal çalışmanın uygulama ve kuram uyumsuzluğunun giderilmesi; yerel kuram üretememesi, kuramların ülkenin sosyo-kültürel ve ekonomik şartlarına uyarlanması gerekliliği; Türkiye'deki sosyal çalışma akademisyenleri ve alandaki uygulayıcılarının deneyimlerinin artırılmasıdır.

ÖNERİLER

Araştırmada sosyal çalışmanın sosyolojik bakış açısına ilişkin katılımcıların değerlendirmeleri ve elde edilen veriler ışığında sunulan öneriler şunlardır:

- Sosyal çalışma mesleğinin, mesleki sınırları net bir şekilde ortaya konulmalı.
- Kanıta dayalı uygulamalardan yararlanarak sosyal çalışma alanına yeni bakış açıları kazandırılmalı ve bu yönde bilimsel çalışmalar yapılmalı.
- Sosyal çalışma ve sosyoloji meslek elemanları arasındaki mesleki geçişkenliğin sınırları net olarak çizilmeli.
- Sosyal çalışmacıların uygulamalarını yapabilmeleri için hem alanda hem de kurumdaki etkinlikleri artırılmalı ve toplumun ihtiyaçlarının giderilebilmesi için daha fazla sayıda sosyal çalışmacının devlet kurumlarında (örneğin okul sosyal hizmeti vs.) istihdamı sağlanmalı.
- Üniversitelerin sosyal hizmet bölümleri bir fakülte çatısı altında yapılandırılmalı (örneğin İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi).
- Sosyal hizmet bölümlerinin akademisyen ihtiyaçlarının karşılanması ve bilimsel gelişimi açısından sosyal hizmet yüksek lisans ve doktora programlarının sayıları artırılmalı.
- Sosyal çalışmanın kuramlarına yönelik Türkiye'nin yerel, sosyal ve kültürel yapısına uygun nasıl bir model olması gerektiğiyle ilgili çalışmalar yapılmalı.
- Yerel bilgi temelinde kuram geliştirmeye yönelik adımlar atılmalıdır.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, İ. B. (2016). Sosyal Çalışma Bilgisinin Pratiğe Dönüşümü: Kanıta Dayalı Uygulama, İ. Cılga, E. Erkul, Y. Buğra, İ.B. Adıgüzel (Ed.), *Sosyal Çalışma ve Sosyal Politika Yazıları*. (39-46). Ankara: Bellek Yay.

- Bereswill, M. ve Ehlert, G. (2012). *Soziologie Und Soziale Arbeit*, W. Thole, (Ed.), *Grundriss Soziale Arbeit, Eine Einführendes Handbuch* (337- 343). Wiesbaden: Sprenger.
- Bommes, M. ve Scherr, A. (2000). *Soziologie Der Sozialen Arbeit Eine Einführung In Formen Und Funktionen Organisierter Hilfe*. Weinheim Und Münschen: Juventa Verlag.
- Çağlar, T. (2012). Türkiye'de Sosyal Hizmet Disiplini Üzerine Bir Değerlendirme. İ. Cılga ve B. Hatiboğlu (Ed.), *Sosyal Bilimler ve Sosyal Hizmet Üzerine Düşünceler*. (31-56). Ankara: Sabev Yay.
- Davies, M. (1981). *The Essential Social Worker: A Guide Of Positive Praktice*, London: Heinemann.
- Dominelli, L. (1997). *Sociology For Social Work*. Palgrave: Basingstoke.
- Hatiboğlu, B. (2012). Sosyal Bilimlerin Potansiyeli ve Sosyal Hizmet Umudu, İ. Cılga ve B. Hatiboğlu (Ed.), *Sosyal Bilimler ve Sosyal Hizmet Üzerine Düşünceler*. (1-30). Ankara: Sabev Yay.
- Howe, D. (1987). *An Introdution To Social Work Theory*. Aldershof: Ashgate Publishing.
- Kongar, E. (1972). *Sosyal Çalışma'ya Giriş*. Tıpkı Basım (2007). Ankara: Sabev Yay.
- Öngen, Ç. (2016). Eleştirel Düşünümsellik ve Sosyal Çalışma, İ. Cılga, E. Erkul, Y. Buğra, İ.B. Adıgüzel (Ed.), *Sosyal Çalışma ve Sosyal Politika Yazıları*. S. 47-60. Ankara: Bellek Yay.
- Pincus, A. ve Minahan, A. (1973). *Social Work Practice: Model and Method*. Adelaide: Peacock.
- Sheafor, B. W. ve Horejsi, C. J. (2014). *Sosyal Hizmet Uygulaması-Temel Teknikler ve İlkeler*. (D. Baran Çiftçi, Çev. Ed.), Ankara: Nika Yay.
- Snoubar, Y. (2012). Sosyoloji ve Sosyal Hizmet Arasındaki İlişki İ. Cılga, O. Zengin, Ç. Altındağ (Derleme Ed.), *Sosyal Hizmet Yazıları*, (184-200). Ankara: Sabev Yay.
- Staub-Bernasconi, S. (1995). *Systemteorie, Soziale Probleme und Soziale Arbeit: Lokal, National, International Oder Vom Ende Der Bescheidenheit*. Bern: P. Haupt.
- Şeker, A. (2008). *Sosyal Çalışma Mesleği -21. Yüzyılda Sosyal Adalet Arayışında Sosyal Çalışma Mesleği*. Ankara: Sabev Yay.
- Teater, B. (2015). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri: Uygulama İçin Bir Giriş*. (A. Karatay Çev. Ed.), Ankara: Nika Yay.
- Tomanbay, İ. (2014). *Sosyal Çalışmayı Yapılandırmak-Kavramlar-Oluşum-Nitelik-Uygulama*. Ankara: Sabev Yay.

Younghusband, E. (1964). *Sociale Work And Social Change*. National Institute for Social Work Training Series 1, London: Allen & Unwin,

Zastrow, C. (2016). *Sosyal Hizmete Giriş*. (D. Baran ifti, ev. Ed.), Ankara: Nika Yay.